

**AXLOQIY QADRIYATLARNI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION
TEXNOLOGIYALARNING DIDAKTIK JARAYONLARI**

**ANDIJON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
MAKTABGACHA TA'LIM KAFEDRASI MUSTAQIL TADQIQOTCHISI
ABDUMUTALIPOVA GULSHODAXON NURBEK QIZI**

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonida innovatsion texnologiyalarning o'rni, didaktik imkoniyatlari va ta'sirchanlik mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, pedagogik jarayonda interfaol metodlar, axborot-kommunikatsion texnologiyalar, elektron resurslar, virtual muhitlar hamda integrativ yondashuvlardan foydalanishning amaliy ahamiyati yoritilgan. Bolalarda ijobiy axloqiy xulq, empatiya, mehr-oqibat, halollik va odoblilik kabi qadriyatlarni shakllantirishda innovatsion texnologiyalar orqali samarali didaktik muhit yaratish masalalari ilmiy-nazariy asosda yoritiladi.

Kalit so'zlar: innovatsion texnologiya, axloqiy qadriyat, didaktik jarayon, maktabgacha ta'lim, interfaol metod, axborot texnologiyasi, tarbiya, shaxs rivoji.

Kirish

Globalashuv davrida ta'lim tizimida yuz berayotgan o'zgarishlar, yangi axborot-kommunikatsion vositalarning kirib kelishi va jamiyatning ijtimoiy-ma'naviy hayoti maktabgacha ta'lim sohasida yangicha yondashuvlarni talab etmoqda. Chunki bolalik davri inson shaxsining ma'naviy-axloqiy poydevori shakllanadigan eng muhim bosqichdir. Shu sababli bu davrda bolalarda axloqiy qadriyatlarni singdirish, ularda ijobiy hayotiy pozitsiyani shakllantirish va to'g'ri xulq-atvorni tarbiyalash muhim vazifadir.

An'anaviy tarbiya jarayonida bolaga tayyor axloqiy qoidalar berilgan bo'lsa, bugungi innovatsion davrda ularni **mustaqil fikrlash, qaror qabul qilish, axloqiy muammolarni hal etishga** o'rgatish zarur. Shu nuqtai nazardan, **innovatsion**

texnologiyalar asosida tashkil etilgan didaktik jarayonlar bolalarda axloqiy ong, madaniyat va qadriyatlarni shakllantirishda yangi imkoniyatlarni ochib beradi.

Axloqiy qadriyatlar — bu shaxsning xulq-atvorini, dunyoqarashini, boshqalar bilan munosabatini belgilovchi ichki ma'naviy mezonlardir. Ular insonning jamiyatda tutgan o'rni va hayotiy yo'nalishini belgilaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy qadriyatlar quyidagi shakllarda namoyon bo'ladi:

- kattalarga hurmat,
- do'stlik va hamjihatlik,
- halollik va poklik,
- mehnatsevarlik,
- tabiatga va atrof-muhitga mehr,
- o'z-o'zini nazorat qilish va mas'uliyat.

Bu sifatlarni shakllantirishda tarbiyachi yetakchi rol o'ynaydi. U bolaning har bir xatti-harakati, muloqoti, o'yini orqali axloqiy tasavvurini boyitadi. Biroq zamonaviy ta'lim jarayonida bu jarayonni faqat og'zaki tushuntirish bilan emas, **innovatsion texnologiyalar yordamida faol ishtirokchilikka asoslangan ta'lim muhiti** orqali amalga oshirish maqsadga muvofiqdir. "Innovatsiya" atamasi lotincha *innovatio* — "yangilik kiritish" degan ma'noni anglatadi. Pedagogik innovatsiya esa — ta'lim jarayoniga ilg'or metod, shakl va texnik vositalarni joriy etish orqali samaradorlikka erishish demakdir.

Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalar quyidagi ko'rinishlarda namoyon bo'ladi:

- **Interfaol texnologiyalar:** "Aqliy hujum", "Rol o'ynash", "Insert", "Klaster", "Sinkveyn", "Debat".
- **Axborot-kommunikatsion texnologiyalar:** video, animatsiya, audio darslar, multimediali prezentatsiyalar, virtual o'yinlar.
- **Modulli ta'lim texnologiyasi:** bir mavzuni turli faoliyatlar orqali bosqichma-bosqich o'rganish.
- **Portfolio va kuzatuv texnologiyasi:** bolaning axloqiy o'sishini individual tahlil qilish.

Ushbu texnologiyalar bolalarda mustaqillik, mas'uliyat, hamkorlik, empatiya, mehr-oqibat va adolat kabi qadriyatlarni tabiiy yo'l bilan shakllantiradi.

Axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning samaradorligi quyidagi didaktik jarayonlar orqali amalga oshadi:

1. **Motivatsiya bosqichi** – bolalarda axloqiy mavzuga nisbatan qiziqish uyg'otish (masalan, multfilm yoki qiziqarli hikoya orqali).
2. **Tushuntirish bosqichi** – muammoli vaziyatlar, rolli o'yinlar, interaktiv suhbatlar orqali mavzuni ochib berish.
3. **Amaliy bosqich** – o'zini turli rollarda sinab ko'rish, jamoaviy vazifalarni bajarish orqali axloqiy me'yorlarni mustahkamlash.
4. **Refleksiya bosqichi** – bola o'zining xatti-harakatini tahlil qiladi, his-tuyg'ularini ifoda etadi, xulosaga keladi.

Masalan, "Yaxshi do'st kim?" mavzusida "Rol o'ynash" metodi qo'llanadi. Bolalar "do'st", "beparvo do'st", "mehribon do'st" obrazlarida chiqish qilib, so'ng muhokama orqali qaysi xatti-harakat to'g'ri ekanini o'zlari anglaydilar. Innovatsion texnologiyalar samarali bo'lishi uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlarga amal qilish zarur:

1. **Tarbiyachining innovatsion kompetensiyasi** — yangi texnologiyalarni bilish, qo'llash va baholash ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.
2. **Didaktik muhit** — bolalarda faol o'rganish, mustaqil fikrlash va muloqot qilish imkonini beradigan ochiq, erkin muhit yaratish.
3. **Axborot resurslari bilan ta'minlanish** — multimedialli vositalar, o'quv dasturlar, elektron darsliklardan foydalanish.
4. **Faol o'yin texnologiyalari** — dramatizatsiya, teatrlashtirilgan o'yinlar, ertaklarni jonlantirish orqali axloqiy g'oyalarni singdirish.
5. **Monitoring va refleksiya** — har bir bolaning axloqiy o'sishini kuzatish, tahlil qilish va natijani baholash tizimini yo'lga qo'yish.

Natijada, innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etilgan didaktik jarayonlar bolalarda axloqiy his-tuyg'ularni shakllantirish bilan birga, ularning **emotsional-intellektual** rivojlanishini ham ta'minlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarni qo'llash maktabgacha ta'limda didaktik jarayonlarning sifatini oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar asosida bola o'z fikrini erkin bayon etadi, o'z xatti-harakatiga baho bera oladi, muammolarni mustaqil hal etadi.

Innovatsion texnologiyalar – bu shunchaki yangi metodlar emas, balki **axloqiy barkamol shaxsni tarbiyalashga xizmat qiluvchi pedagogik tizimdir**. Tarbiyachining maqsadi bolani tayyor bilim bilan emas, balki **axloqiy tanlov qilishga o'rgatish** bilan belgilanadi. Shu bois, innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonlari shaxsni har tomonlama kamol toptiruvchi eng samarali vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sodiqova Sh. *Maktabgacha pedagogika*. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
2. Hasanboeva O., Yo'ldosheva Sh. *Pedagogik innovatsiyalar asoslari*. — Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2020.
3. Abduqodirova M. *Axloqiy tarbiya jarayonida zamonaviy yondashuvlar*. — "Ta'lim va taraqqiyot" jurnali, 2022, №4.
4. To'xtayeva M. *Maktabgacha ta'limda interfaol metodlar*. — Toshkent, 2019.
5. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — 2020-yil 23-sentabr.
6. UNESCO. *Innovative Pedagogies for Early Childhood Education*. — Paris, 2021.
7. Vygotskiy L.S. *Psixologiya razvitiya rebenka*. — Moskva, 1984.